

Actiunile colective (Class Actions) în UE – unde-s mulți, puterea crește!

*Acest articol trateaza principalele elemente introduse de **Directiva 1828/2020** privind acțiunile pentru protecția intereselor colective ale consumatorilor, impactul pe care îl are asupra diferitelor arii de business, precum și potențialele măsuri pe care companiile le pot lua pentru a limita impactul negativ al acțiunilor colective.*

În iunie 2020, **Parlamentul European** și **Consiliul Uniunii Europene** au ajuns la un acord cu privire la o nouă directivă privind acțiunile de reprezentare pentru protecția intereselor colective ale consumatorilor. Noua directivă își propune modernizarea și înlocuirea Directivei 2009/22/CE. În data de 24 noiembrie, Parlamentul a aprobat varianta finală a directivei.

În concret, prin această directivă Uniunea Europeană **crează un cadru în care consumatorii, din oricare stat membru, care au plângeri legate de aceeași practică comercială sau acțiune a comerciantului să poată formula pretenții într-un singur litigiu**, a cărui soluție să poată fi ușor de executat oriunde în UE.

Daune cauzate de un produs, de un serviciu sau de o practică europeană se vor putea solicita în cadrul unor litigii reprezentative, oriunde în UE.

Care sunt domeniile avute în vedere?

Acțiuni colective vor putea fi formulate în domenii precum cel al protecției generale a consumatorilor (răspundere pentru defecte, clauze abuzive, practici comerciale incorecte, publicitate înșelătoare etc.), al informării cu privire la produse, al transportului și comunicațiilor, turismului, serviciilor medicale, energiei, e-commerce, al serviciilor financiare.

Cine formulează acțiunile colective?

Directiva prevede instituirea unor „entități reglementate”, non-profit de către fiecare stat membru, care să poată reprezenta consumatorii în litigii colective de protecție a consumatorilor. Astfel de entități ar putea însă fi create și *ad hoc*, pentru un litigiu specific, cu respectarea unor criterii.

Entitățile *ad hoc* pot acționa doar în litigiile interne. De exemplu, pentru atacarea unei clauze aplicate în România de către o entitate financiară în contractele sale, se poate constitui o asociație care, dacă obține recunoaștere statală, poate antama un litigiu pentru invalidarea clauzei respective.

De asemenea, statele pot desemna entități publice, care deja au un rol în protecția consumatorilor.

Ce pretenții pot fi formulate?

Entitățile reprezentative pot solicita în instanța următoarele:

- Încetarea practicii comerciale incorecte, ca măsură provizorie;
- Constatarea practicii comerciale incorecte și interzicerea ei (obligatie de a nu face);
- Măsuri reparatorii: compensarea, repararea, înlocuirea, reducerea de preț, încetarea contractului sau rambursarea prețului plătit, după caz;

Comerciantul are obligația de a informa, pe cheltuielă sa, consumatorii afectați cu privire la deciziile definitive care prevăd măsurile menționate.

Ce presupune efectul transfrontalier?

Litigiile avute în vedere în Directiva pot fi deschise în legatura cu anumiți consumatori din mai multe state membre, de către entități din mai multe state membre. Aceste litigii pot fi deschise într-un stat membru de o entitate din alt stat membru.

Crucial este faptul că toate instanțele din statele membre sunt obligate să accepte, *de plano*, capacitatea procesuală și calitatea de entitate desemnate a acestor organizații care vor fi aprobate de statele membre conform Directivei. Astfel, o decizie luată într-un stat membru va fi aplicată de drept în alt stat membru.

Cum își exprimă consumatorii consimțământul de a fi reprezentați?

Directiva permite statelor să instituie așa-numitul mecanism „opt-out” pentru litigiile având ca obiect măsuri de încetare a practicii incorecte. Astfel, consumatorul nu trebuie să-și dea consimțământul pentru a fi reprezentat, **dar poate manifesta expres dorința de a nu fi reprezentat**. Mecanismul „opt-in” (consumatorul trebuie să-și manifeste consimțământul ca să intervină în proces ca reclamant) rămâne în cazurile în care consumatorul este din alt stat membru decât cel în care are loc litigiul.

Cum se probează cererile?

Conform Directivei, statele membre trebuie să prevadă posibilitatea ca ambele părți să poată fi obligate să prezinte anumite probe în fața instanței. În jurisdicții precum cea germană, obligarea de către instanța a unei părți de a prezenta anumite dovezi este deja consacrată în jurisprudența națională.

Care este regimul finanțării litigiilor colective?

Directiva reglementează expres situația din ce în ce mai des întâlnită în practică a „third party funding”, finanțare asigurată de fonduri de investiții specializate sau bănci, care mizează pe câștigarea litigiilor pentru a-și recupera investiția. Sunt instituite astfel câteva reguli menite să elimine posibilitatea unui conflict de interese între finanțator și părțile din proces. Finanțatorului îi este astfel interzis să influențeze entitatea reglementată, inclusiv în ce privește tranzacțiile din contextul judiciar/administrativ, dar și să finanțeze acțiuni împotriva unui comerciant care este concurent al furnizorului de fonduri sau dependent de acesta. De asemenea, instanțele pot cenzura participarea entităților finanțatoare.

Situația curentă

Majoritatea jurisdicțiilor europene sunt **nefamiliarizate cu ideea de acțiuni colective** în domeniul protecției consumatorilor. Deși cunoscută pentru protecționismul său, Franța nu a implementat decât recent (post-2014) mecanisme care să permită astfel de acțiuni. Din 2014 și până în prezent, au existat doar 14 astfel de acțiuni în Franța, curțile de acolo interpretând restrictiv posibilitatea de a formula acțiuni colective. În Germania, o lege pro-acțiuni colective a intrat în vigoare în anul 2018, deja formându-se jurisprudența relevantă. În iunie 2020, Volkswagen AG a tranzacționat un litigiu în valoare de 750 milioane euro, în legătură cu bine-cunoscutul Dieselgate.

Situații particulare

În cazul protecției datelor personale, este important de menționat că Regulamentul 679/2016 - GDPR - a stabilit obligația statelor de a formula un mecanism de acțiune colectivă pentru protecția drepturilor reglementate în aceasta. Jurisprudența care se dezvoltă recent în domeniul GDPR pare să indice că acțiunile colective pot fi mai ușor susținute în cazul acțiunilor „opt-out” în care consumatorii cer despăgubiri pentru pierderi de date.

În ce privește domeniul protecției mediului, prin Convenția de la Aarhus se instituie o bază pentru formularea de acțiuni colective în cazul în care mai multe persoane suferă prejudicii de mediu de la aceeași sursă. CJUE a considerat însă că această Convenție nu are aplicare directă în dreptul european. Acum, însă, prevederile acestei Convenții ar putea fi folosite în cadrul unei acțiuni colective bazată pe noua Directivă.

Ce masuri pot fi luate de companii?

În acest context, comerciantii risca o crestere a numarului si a gravitatii litigiilor îndreptate împotriva lor. Sub mantia unor entitati reprezentative, consumatorii pot acum mai facil sa antameze procese pentru a obtine încetarea unor practici sau plata unor despagubiri.

Companiile vor trebui, în primul rând, sa revizuiasca si sa eficientizeze procesele de analiza si verificare a plângerilor formulate de consumatori, astfel încât cele mai multe dispute sa se rezolve pe cale amiabila, înainte de orice litigiu, iar practici periculoase, care pot afecta sute sau mii de consumatori din mai multe jurisdictii, sa înceteze înainte ca acestea sa produca daune semnificative. În acelasi timp, companiile vor trebui sa provizioneze din timp litigiile antamate de entitatile reprezentative, luând în considerare faptul ca, într-un sistem opt-out, este posibil ca numarul reclamantilor sa fie foarte mare.

Cea mai mare vulnerabilitate o reprezinta practicile incorecte, care genereaza o situatie de continua încălcare a legislatiei, dând nastere unui drept la actiune în patrimoniul tuturor consumatorilor afectati. De aceea va fi foarte important ca mecanisme de identificare si prevenire a acestor practici sa fie implementate.

Concluzii

Noua directiva încurajeaza actiunile colective, chiar daca mecanismul instituit este mai restrictiv decât cel aplicat în Statele Unite. Foarte important este efectul transfrontalier acordat acestor litigii, precum si reglementarea cu titlu de noutate a ipotezelor finantatorilor de litigii si a mecanismului de opt-out. Comerciantii trebuie sa implementeze mecanisme eficiente de preventie, atât în ce priveste calitatea produselor si continutul contractelor, cât si în ce priveste tratamentul plângerilor clientilor.

Statele au termen pâna în data de 25 decembrie 2022 sa implementeze directiva, noile legislatii urmând sa se aplice începând cu 25 iunie 2023. În situatia în care statele nu vor respecta acest termen, anumite prevederi din Directiva vor putea fi aplicate direct, fiind invocabile de consumatori, prin coroborare cu normele nationale existente.